

**نظریه‌های روابط بین‌الملل
و مطالعات منطقه‌ای**

دکتر فرهاد قاسمی

عضو هیات علمی دانشگاه شیراز

سرشناسه	قاسمی، فرهاد، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	نظریه‌های روابط بین‌الملل / فرهاد قاسمی
مشخصات نشر	تهران: نشر میزان، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	۵۱۲ ص
فروست	نشر میزان ۳۵۶
شابک	978-964-511-255-2
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع	روابط بین‌المللی
موضوع	علوم سیاسی
رده‌بندی کنگره	۱۳۱/ق ۲ ن ۶ ۱۷
رده‌بندی دیوئی	۳۲۷/۱۰
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۹۴۳۱۲

۴۵۶

نشر میزان

نظریه روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای

دکتر فرهاد قاسمی

چاپ اول: بهار ۱۳۹۰

قیمت: ۱۱۵۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۲۵۵-۲

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، رویروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۳۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۳، تلفن ۸۸۳۲۹۵۲۹-۳۱

دفتر مرکزی: خیابان ایرانشهر جنوبی، جنب مسجدجلیلی، بن‌بست قره‌مژلو، پلاک ۱، واحد ۶، تلفن ۸۸۳۰۶۲۰۲

۸۱	۱۰) فمینیسم و اصول مطالعات منطقه‌ای.....
۸۳	۱۱) نگرش سیستم تابعه به عنوان سامان بخش مطالعات منطقه‌ای.....
۸۹	۱۲) نگرش سبیرنتیک به منطقه در سیاست بین‌الملل.....
۹۰	۱) ساخت شناسی سیستم منطقه‌ای.....
۹۳	۲) نگرش سبیرنتیکی به شکل‌گیری رفتارها در درون سیستم تابعه.....
۹۵	۳) پیوند بین سطوح داخلی و خارجی در شکل‌گیری رفتارها.....
۹۸	۴) سیستم‌های کنترل.....
۱۰۴	۴- برابری‌های مختلف نسبت به میزان همگرایی در سیستم‌های منطقه‌ای.....
۱۰۶	۵- چارچوب نظری ساخت‌شناسی معماهای نظم و امنیت در سیستم منطقه‌ای.....
۱۰۷	۱) عوامل ایجادکننده منطقه و معمای امنیت.....
۱۱۰	۲) ساخت و مدل فیزیکی منطقه و معمای نظم و امنیت.....
۱۱۰	۳) ساختارها و فرآیندهای منطقه و امنیت.....
۱۱۳	۴) سطح و میزان انسجام درون سیستمی و برون سیستمی.....
۱۱۳	۵) الگوی رفتاری واحدها و سیستم منطقه‌ای.....
۱۱۵	۶) سازوکارهای صلح و امنیت در سیستم منطقه‌ای.....
۱۱۷	۷) سیستم‌های مدیریت نظم منطقه‌ای و معمای امنیت.....
۱۱۸	۸) وضعیت کلی دفاع - تهاجم در سیستم منطقه‌ای و امنیت.....
۱۱۹	۹) مفهوم سازی محیط امنیتی منطقه.....
۱۲۰	نتیجه‌گیری.....
۱۲۱	فهرست منابع.....
۱۲۱	الف- منابع فارسی.....
۱۲۲	ب- منابع انگلیسی.....

فصل دوم: ضرورت تحول نظری در حوزه مطالعات منطقه‌ای: طرح نگرش نوین شبکه‌ای

در حوزه مطالعات منطقه‌ای

۱۲۹	۱- طرح موضوع.....
۱۳۰	۲- تحول در نظریه‌پردازی مطالعات منطقه‌ای.....

۳- پیچیدگی سیستم و شکل گیری شبکه های متداخل در مطالعات منطقه ای.....	۱۳۴
(۱) چستی پیچیدگی سیستم بین الملل.....	۱۳۶
(۲) تئوری آشوب و سیستم های پیچیده.....	۱۴۰
(۳) اصول و مبانی نظریه نوین سیستم ها.....	۱۴۲
(۴) نظریه نوین و پیچیدگی: تحول در اصول زیر بنایی مطالعات منطقه ای کلاسیک.....	۱۴۳
(۵) الزامات نوین کارکردی در حوزه دیدگاه های مطالعات منطقه ای.....	۱۴۵
۴- دیدگاه شبکه ای: طرح مفهومی نوین برای مطالعات منطقه ای.....	۱۴۶
(۱) بنیان های نظریه شبکه منطقه ای.....	۱۴۶
(۲) شکل گیری شبکه های منطقه ای.....	۱۵۰
(۳) دینامیک های شبکه منطقه ای.....	۱۵۲
(۴) انواع شبکه های منطقه ای.....	۱۵۴
(۵) سنجش ویژگی های شبکه.....	۱۶۰
(۶) همگرایی و ادغام شبکه ای.....	۱۶۱
(۷) اتحاد استراتژیک بین واحدهای شبکه.....	۱۶۴
(۸) قدرت و شبکه در روابط بین الملل.....	۱۶۶
(۱) قدرت در قالب پیوندها.....	۱۶۶
(۲) اهرم و ابزارهای واسطه گری شبکه ای.....	۱۶۷
(۳) قدرت در قالب مرکزیت.....	۱۶۷
(۹) شکل گیری موضوعات در شبکه.....	۱۶۸
(۱۰) پیچیدگی سیاست ها و خط مشی ها در شبکه.....	۱۶۹
(۱۱) تصمیم گیری شبکه ای.....	۱۷۱
(۱) ویژگی های محیط شبکه ای تصمیم گیری.....	۱۷۲
(۲) گستره بازی ها.....	۱۷۳
(۳) ساختار بازی ها.....	۱۷۳
(۴) مدل بازی چند سطحی شبکه ای.....	۱۷۳
(۵) استراتژی های بازیگران در سطوح چندگانه.....	۱۷۴
(۱۲) ساخت غیر خطی شبکه.....	۱۷۴

- ۱۳) مدل‌های شش‌گانه مدیریتی شبکه..... ۱۷۵
- ۱۴) شبکه‌های متداخل..... ۱۷۷
- (۱) علل شکل‌گیری..... ۱۷۷
- (۲) ویژگی‌های شبکه متداخل پیچیده..... ۱۷۹
- (۳) انواع فضاهاى شبکه متداخل..... ۱۷۹
- (۴) انواع بازیگران در شبکه متداخل..... ۱۸۳
- (۵) فرآیندهای سیاسی پیچیده در شبکه متداخل..... ۱۸۴
- (۶) اطلاعات در شبکه‌های متداخل..... ۱۸۶
- (۱۵) مفهوم سازی نظریه شبکه در مطالعات منطقه‌ای..... ۱۸۶
- ۵- نگرش شبکه‌ای به سیستم بین‌الملل نوین..... ۱۸۸
- (۱) شبکه ژئوپلیتیکی سیستم بین‌الملل..... ۱۸۸
- (۱) شکل‌گیری مناطق (کره‌های) شبکه ژئوپلیتیکی..... ۱۸۹
- (۲) گونه‌شناسی ساخت ژئوپلیتیکی سیستم نوین..... ۱۹۳
- (۳) نظریه‌های سیکلی و تحلیل شبکه‌های ژئوپلیتیکی..... ۲۰۲
- (۱) شکل‌گیری شبکه سیستمی از دیدگاه سیکلی..... ۲۰۶
- (۲) حلقه‌های شبکه‌های ژئوپلیتیکی..... ۲۱۱
- (۳) سیکل قدرت در شبکه..... ۲۱۴
- (۴) شکل‌گیری الگوهای رفتاری تهاجمی در شبکه..... ۲۲۰
- (۵) الگوهای مداخله..... ۲۲۷
- (۶) نظریه‌های سیکلی و امنیت ملی واحدها در شبکه..... ۲۲۹
- (۷) شبکه ژئوپلیتیکی و دیپلماسی..... ۲۳۱
- (۲) شبکه ژئواکونومیک سیستم نوین..... ۲۳۷
- (۳) شبکه ژئوکالچر..... ۲۴۳
- (۱) مدیریت و کنترل شبکه ژئوکالچری..... ۲۴۷
- (۴) شبکه‌های پیچیده و متداخل در سیستم بین‌الملل..... ۲۵۰
- (۱) بحران در شبکه پیچیده سیستم بین‌الملل نوین..... ۲۵۴
- (۲) شبکه‌های پیچیده و دیپلماسی..... ۲۶۰

فهرست مطالب □ ۹

۲۶۰	۱. ساختار کلی تعارضات از دیدگاه شبکه‌ای
۲۶۱	۲. وضعیت دیپلماتیک
۲۶۱	۳. واحدهای موجود در وضعیت چانه‌زنی
۲۶۲	۴. بده و بستان‌های دیپلماتیک
۲۶۳	۵. کنترل شبکه‌ای
۲۶۷	۶. مدل نظم چندسطحی در سامانه کنترلی شبکه پیچیده نوین
۲۶۸	۷. مدیریت بحران‌های شبکه‌ای
۲۶۹	۸. دیپلماسی بحران
۲۶۹	۹. مدل مدیریت فرآیند رابطه
۲۷۲	۱۰. دیپلماسی طراحی سیستم‌های مدیریت و کنترل
۲۷۷	فهرست منابع

فصل سوم: مدل ژئوپلیتیکی امنیت منطقه‌ای: «مطالعه موردی خاورمیانه»

۲۹۱	۱- طرح موضوع
۲۹۳	۲- بنیان‌های نظری مدل سازی
۲۹۳	۳- مدل ژئوپلیتیکی امنیت منطقه‌ای
۲۹۷	۴- شبکه منطقه‌ای خاورمیانه‌ای
۲۹۷	۱) شکل‌گیری شبکه خاورمیانه و الگوی تعاملات موجود در آن
۳۰۳	۲) گونه شناسی شبکه منطقه‌ای خاورمیانه
۳۰۴	۳) ویژگی‌ها و متغیرهای ژئوپلیتیکی شبکه منطقه‌ای خاورمیانه
۳۰۴	۱) متغیر ژئواکونومیک
۳۰۹	۲) ژئوپلیتیک جمعیت
۳۱۳	۳) ژئوپلیتیک نظامی، اقتصادی از منظر درونی
۳۱۶	۴) ویژگی ژئواستراتژیکی خاورمیانه: صحنه عملیات
۳۱۶	۴) تعامل بین متغیرهای ژئوپلیتیکی و امنیت منطقه‌ای شبکه خاورمیانه
۳۲۲	نتیجه‌گیری
۳۲۵	فهرست منابع

فصل چهارم: جهانی شدن، منطقه گرایی و امنیت منطقه‌ای

۳۳۱	۱- طرح موضوع
۳۳۲	۲- برداشت‌های مختلف از جهانی شدن
۳۴۲	۳- ارتباط بین منطقه گرایی و جهانی شدن
۳۴۴	۴- پیوند و فرآیندهای ارتباطی بین مناطق در سیستم جهانی
۳۴۵	۵- جهانی شدن و تحول در ابعاد تعریفی امنیت منطقه‌ای
۳۴۶	۶- جهانی شدن و ابعاد ژئواکونومیکی امنیت منطقه‌ای
۳۴۸	۷- پیامدهای امنیتی جهانی شدن در حوزه هویت و فرهنگی منطقه
۳۵۲	۸- پیامدهای نظامی جهانی شدن در حوزه منطقه ای
۳۶۲	۹- پیوند بین مناطق، هماهنگ سازی و امنیت منطقه‌ای
۳۶۳	۱۰- استنتاجات نظری بر محوریت تمایز شبکه‌ای
۳۶۷	فهرست منابع

فصل پنجم: نظریه بازدارندگی و مطالعات منطقه‌ای

۳۷۱	۱- طرح موضوع
۳۷۳	۲- بنیان‌های مفهومی بازدارندگی کلاسیک
۳۷۳	(۱) مدل‌های بازدارندگی کلاسیک
۳۷۳	(۱) مدل منطقی
۳۷۵	(۲) مدل فیزیکی بازدارندگی کلاسیک
۳۷۷	(۲) الزامات بازدارندگی منطقه‌ای
۳۷۷	(۱) ترسیم و تبیین حدود منطقه و ویژگی‌های آن
۳۷۸	(۲) ارزیابی چگونگی پاسخ دشمن
۳۷۹	(۳) اعتباربخشی به اقدامات
۳۷۹	(۴) استراتژی متقابل
۳۸۰	(۳) انواع بازدارندگی منطقه‌ای
۳۸۰	(۱) بازدارندگی هسته‌ای
۳۸۵	(۲) بازدارندگی متعارف

۳۸۶.....	(۳) بازدارندگی یک جانبه منطقه‌ای.....
۳۸۸.....	(۴) بازدارندگی غیر مستقیم منطقه‌ای.....
۳۸۹.....	(۵) بازدارندگی مستقیم منطقه‌ای.....
۳۹۰.....	(۶) بازدارندگی شبکه‌ای: بازدارندگی در سیستم ارتباط محور.....
۳۹۳.....	(۴) بازی‌های استراتژیک در بازدارندگی منطقه‌ای.....
۳۹۴.....	(۵) استراتژی‌های بازدارندگی.....
۳۹۴.....	(۱) استراتژی دفاعی.....
۳۹۵.....	(۲) استراتژی تهاجمی.....
۳۹۶.....	(۳) متغیرهای تاثیر گذار بر استراتژی‌های بازدارندگی منطقه‌ای.....
۴۰۰.....	۳- مطالعه موردی بازدارندگی منطقه‌ای: آمریکا و بازدارندگی منطقه‌ای.....
۴۰۳.....	(۱) ساخت ژئوپلیتیکی سیستم بین‌المللی نوین و آمریکا.....
.....	(۲) استراتژی هژمون (ایالات متحده آمریکا) در ساخت ژئوپلیتیکی سیستم نوین
۴۰۸.....	بین‌الملل.....
۴۰۸.....	(۱) استراتژی نظامی امنیتی ایالات متحده آمریکا.....
۴۰۸.....	(۲) اجزاء چرخه استراتژی ایالات متحده.....
۴۰۸.....	(۱). محیط استراتژیک ایالات متحده آمریکا.....
۴۰۹.....	(۲). اصول استراتژیک آمریکا.....
۴۱۰.....	(۳). تهدیدات استراتژیک.....
۴۱۱.....	(۱)- تهدیدات ناشی از سطح واحدها.....
۴۱۱.....	(۲)- واحدهای بزرگ و ناراضی.....
۴۱۲.....	(۳)- تهدیدات ساختاری.....
۴۱۳.....	(۴)- تهدیدات فرآیندی.....
۴۱۴.....	(۴). اهداف و نقاط هدف استراتژیک آمریکا.....
۴۱۸.....	۳) ویژگی‌های سیستم بازدارندگی ایالات متحده آمریکا.....
۴۲۶.....	۴- بازدارندگی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران.....
۴۲۶.....	(۱) الزامات بازدارندگی منطقه‌ای ایران از منظر تاریخی.....
۴۳۰.....	(۲) الزامات مدل بازدارندگی ایران در دوره بعد از انقلاب اسلامی.....

..... ۴۳۰	(۱) شبکه استراتژیک ج. ا. ایران
..... ۴۳۱	(۲) خرده شبکه ژئوپلیتیکی ج. ا. ایران
..... ۴۴۳	(۳) ایران و شبکه ژئوکالچری
..... ۴۴۶	(۴) ایران و شبکه ژئواکونومیکی
..... ۴۴۷	(۵) شبکه پیچیده سیاست خارجی ایران
..... ۴۵۱	(۶) تهدیدات استراتژیک
..... ۴۵۲	(۷) طرف‌های بازدارندگی
..... ۴۵۴	(۸) توانایی بازدارندگی
..... ۴۵۵	(۹) گستره سیاسی و نظامی بازدارندگی
..... ۴۵۷	(۱۰) عوامل تأثیرگذار بر استراتژی سیستم بازدارندگی منطقه‌ای ج. ا. ایران
..... ۴۵۷	(۱) سیستم بازدارندگی یک جانبه
..... ۴۵۷	(۲) جغرافیا و شبکه ارتباطی
..... ۴۶۲	(۳) محدودیت‌های ساختاری
..... ۴۶۳	(۴) ترکیب و ساخت نیروهای مسلح و تسلیحات نظامی
..... ۴۶۳	(۱۱) ویژگی‌های مدل بازدارندگی منطقه‌ای ج. ا. ایران
..... ۴۶۸	نتیجه‌گیری
..... ۴۶۹	فهرست منابع

فصل ششم: نظریه موازنه قوا و کاربرد آن در سیاست بین‌الملل منطقه‌ای نوین

..... ۴۷۵	۱- طرح موضوع
..... ۴۷۶	۲- نظریه موازنه قوا
..... ۴۷۶	(۱) مفروضات موازنه قوا
..... ۴۷۷	(۲) والتز و نظریه موازنه قوا
..... ۴۸۲	(۳) سیاست داخلی و موازنه قوا: دیدگاه شونلر
..... ۴۸۳	(۴) گونه‌های موازنه بخشی در نظریه موازنه قوا
..... ۴۸۵	(۵) وابستگی متقابل و رفتار توازن بخشی
..... ۴۸۶	(۶) نظریه موازنه قوا و جدال با نظریه هژمونی

۴۹۰	۷) استراتژی‌های اتحاد موازنه بخش در سیستم‌های هژمونیک
۴۹۱	۸) مدل کلی موازنه قوا
۴۹۲	۳- موازنه قوا و مطالعات منطقه‌ای
۴۹۳	۱) قدرت مداخله‌گر و موازنه قوای منطقه‌ای
۴۹۴	۲) سیاست همراهی در مقابل موازنه بخشی در مناطق
۴۹۶	۳) سیستم‌های پیچیده و موازنه قوای منطقه‌ای
۴۹۶	۱) شبکه‌ای شدن موازنه
۴۹۶	۲) تغییر اصول و اقدام استراتژیک در موازنه قوا
۴۹۹	فهرست منابع

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۱: انواع منطقه‌ای شدن امنیت در دیدگاه ساختارگرایی ۵۵
- شکل ۱-۲: روند همگرایی از دیدگاه میترانی ۵۶
- شکل ۱-۳: روند همگرایی از دیدگاه ارنست هاس ۵۶
- شکل ۱-۴: همگرایی از دیدگاه اتزیونی ۵۷
- شکل ۱-۵: مرزهای پله‌ای ۵۹
- شکل ۱-۶: مرزهای آستانه‌ای ۵۹
- شکل ۱-۷: اجزاء فرایند همگرایی و شکل‌گیری منطقه از دیدگاه سازه‌انگاری ۷۸
- شکل ۱-۸: بخش‌های مختلف سیستم تابعه ۸۸
- شکل ۱-۹: طرح مفهومی شکل‌گیری و ساخت درونی سیستم تابعه ۹۲
- شکل ۱-۱۰: نظریه‌های خرد و شکل‌گیری الگوهای رفتاری ۹۴
- شکل ۱-۱۱: نظریه‌های کلان و شکل‌گیری الگوهای رفتاری ۹۵
- شکل ۱-۱۲: طرح کارل دویچ و پیوند بین سطح داخل و خارج ۹۶
- شکل ۱-۱۳: رابطه محیط داخل و خارج و شکل‌گیری محیط‌های احتمالی ۹۷
- شکل ۱-۱۴: ساخت کنترلی سیستم تابعه منطقه‌ای از دیدگاه سبیرنتیک ۱۰۲
- شکل ۱-۱۵: قدرت مداخله‌گر و سیستم تابعه ۱۰۳
- شکل ۲-۱: بنیادهای هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی نظریه سیستم‌ها در دوره نوین ۱۳۷
- شکل ۲-۲: قضایای نظم، پیچیدگی و آشوب ۱۳۸
- شکل ۲-۳: شبکه‌های اتحادی در سیستم‌های منطقه‌ای ۱۹۵۳ ۱۴۹
- شکل ۲-۴: شبکه‌های قومیتی ۱۸۴۰ ۱۵۱
- شکل ۲-۵: شبکه‌های اتحادی در سیستم ۱۸۴۰ ۱۵۲
- شکل ۲-۶: شکل‌گیری انواع پیوندهای شبکه‌ای ۱۵۵
- شکل ۲-۷: شبکه از دیدگاه وات و باربازی ۱۵۶
- شکل ۲-۸: مدل شبکه و انواع آن در جهان واقعیت ۱۵۷
- شکل ۲-۹: انواع شبکه‌ها ۱۵۸
- شکل ۲-۱۰: شبکه فاقد معیار ۱۵۹

- شکل ۲-۱۱: فرآیند شکل‌گیری موضوعات در شبکه ۱۶۹
- شکل ۲-۱۲: ساختار استراتژی ۱۷۴
- شکل ۲-۱۳: نگرش تطبیقی به شبکه‌های شش‌گانه مدیریت شبکه‌ای ۱۷۷
- شکل ۲-۱۴: تداخل شبکه‌ای ۱۷۸
- شکل ۲-۱۵: فرآیند سیاسی در شرایط وابستگی متقابل پیچیده ۱۸۴
- شکل ۲-۱۶: توزیع قدرت در سیستم بین‌الملل ۱۹۴
- شکل ۲-۱۷: شاخص‌های قدرت ۱۹۹۵-۱۹۹۷ ۱۹۵
- شکل ۲-۱۸: چگالی بلوک‌ها بر اساس منطقه و زمان با معیار ده میلیون دلار ۲۰۰
- شکل ۲-۱۹: چارچوب و اصول بنیادین نظریه‌های سیکلی ۲۰۵
- شکل ۲-۲۰: سیکل‌های پنج‌گانه ۲۰۸
- شکل ۲-۲۱: سیکل قدرت و جنگ ۲۱۷
- شکل ۲-۲۲: شاخص بخش پیشرو و فازهای رهبری جهانی از قرن پانزدهم ۲۲۰
- شکل ۲-۲۳: نظریه‌های سه‌گانه در مورد بروز رفتارهای سیستمی ۲۲۱
- شکل ۲-۲۴: رابطه بین متغیرهای یازده‌گانه مورد بررسی ۲۲۲
- شکل ۲-۲۵: مداخله در جنگ‌های داخلی ۱۹۸۰-۱۸۱۶ ۲۲۵
- شکل ۲-۲۶: تأثیر شبکه ژئوپلیتیک بر وضعیت چانه‌زنی کشور در حوزه دیپلماسی ۲۳۲
- شکل ۲-۲۷: انواع وضعیت چانه‌زنی ۲۳۳
- شکل ۲-۲۸: شبکه ژئوپلیتیکی و دیپلماسی ۲۳۴
- شکل ۲-۲۹: مدیریت و کنترل شبکه ژئوپلیتیکی سلسله مراتبی خوشه‌ای از نوع تعارضی ۲۳۶
- شکل ۲-۳۰: منطق شکل‌گیری شبکه ژئواکونومیکی ۲۳۷
- شکل ۲-۳۱: شبکه ژئواکونومیکی ۲۴۳
- شکل ۲-۳۲: شمای کلی شبکه ژئوکالچر ۲۴۵
- شکل ۲-۳۳: ساختار ارتباط و کنش متقابل بین تمدن‌های مختلف در سیستم نوین ۲۴۶
- شکل ۲-۳۴: اصول و مبانی سیستم‌های سه‌گانه امنیتی ۲۴۹
- شکل ۲-۳۵: تحول در شبکه ساده ژئوپلیتیکی سستی و شکل‌گیری شبکه‌های متنوع ۲۵۳
- شکل ۲-۳۶: شبکه پیچیده جهانی و بحران ۲۵۹
- شکل ۲-۳۷: واحدها و کارگزاران در شبکه ۲۶۲

- شکل ۲- ۳۸: سامانه کنترلی سلسله مراتبی..... ۲۶۳
- شکل ۲- ۳۹: شبکه پیچیده ستاره‌ای..... ۲۶۴
- شکل ۲- ۴۰: شبکه حلقوی..... ۲۶۵
- شکل ۲- ۴۱: سامانه کنترل شبکه‌ای..... ۲۶۶
- شکل ۲- ۴۲: مدل مدیریت فرآیند رابطه..... ۲۷۰
- شکل ۲- ۴۳: انواع دیپلماسی در فرآیند ارتباطی..... ۲۷۱
- شکل ۲- ۴۴: الگوهای دیپلماسی منطقه‌ای..... ۲۷۴
- شکل ۲- ۴۵: الگوی کنسرت..... ۲۷۵
- شکل ۲- ۴۶: الگوی جامعه امنیتی..... ۲۷۶
- شکل ۳- ۱: پیوند بین ژئوپلیتیک و امنیت منطقه‌ای..... ۲۹۴
- شکل ۳- ۲: مدل ژئوپلیتیکی امنیت منطقه‌ای..... ۲۹۵
- شکل ۳- ۳: توزیع نوع شاخص‌های ادبیات سیاسی رژیم صهیونیستی حاکم بر فلسطین اشغالی در منطقه..... ۲۹۹
- شکل ۳- ۴: شبکه خاورمیانه‌ای در سیاست نوین بین‌الملل..... ۳۰۲
- شکل ۳- ۵: ذخایر و منابع احتمالی و کل تولید نفت جهان (به میلیارد بشکه)..... ۳۰۴
- شکل ۳- ۶: ذخایر اثبات شده، کشف نشده و رشد ذخایر..... ۳۰۵
- شکل ۳- ۷: ذخایر و تولید گاز جهان و خاورمیانه..... ۳۰۶
- شکل ۳- ۸: مصرف نفت و گاز طبیعی جهان ۲۰۰۳-۲۰۳۰..... ۳۰۸
- شکل ۳- ۹: تقاضای هند و پاکستان به گاز..... ۳۰۸
- شکل ۳- ۱۰: درصد تمایز مذهبی گروه‌های قومی بر اساس مناطق مختلف..... ۳۱۰
- شکل ۳- ۱۱: هلال شیعی در خاورمیانه و شبکه منطقه‌ای ایران..... ۳۱۱
- شکل ۳- ۱۲: جمعیت شیعیان در کشورهای مسلمان ۲۶..... ۳۱۱
- شکل ۳- ۱۳: نقشه خاورمیانه جدید..... ۳۱۲
- شکل ۳- ۱۴: بررسی تطبیقی نیروی نظامی کشورهای خاورمیانه در حوزه‌های چهارگانه... ۳۱۴
- شکل ۳- ۱۵: روابط تجاری بین اعراب در اواسط دهه ۱۹۹۰ به میلیون دلار..... ۳۱۵
- شکل ۳- ۱۶: تعامل بین متغیرهای ژئوپلیتیکی شبکه خاورمیانه و پیامدهای آن..... ۳۱۷

- شکل ۳-۱۷: توزیع تعارضات بین کشورهای خاورمیانه (یا بین یکی از کشورهای خاورمیانه با کشور همجوار)..... ۳۱۸
- شکل ۳-۱۸: مداخله آمریکا در شبکه خاورمیانه از ۱۹۴۵-۲۰۰۱..... ۳۱۸
- شکل ۴-۱: جهانی شدن از دیدگاه‌های مختلف..... ۳۳۶
- شکل ۴-۲: جهانی شدن و دیدگاه‌های لیبرالی روابط بین‌الملل..... ۳۳۷
- شکل ۴-۳: ابعاد جهانی شدن..... ۳۳۸
- شکل ۴-۴: اجزاء مدل تحلیلی جهانی شدن..... ۳۴۱
- شکل ۴-۵: فرضیات جهانی شدن، امنیت و گونه‌های چهارگانه دولت‌ها..... ۳۵۱
- شکل ۴-۶: نگرش رئالیستی و منطق قدرت..... ۳۵۴
- شکل ۴-۷: سطح‌بندی اهمیت تهدیدات گسترش و امنیت ملی آمریکا (ارزیابی آمریکا)..... ۳۵۵
- شکل ۵-۱: مدل بازدارندگی منطقه‌ای..... ۳۷۶
- شکل ۵-۲: بازدارندگی هسته‌ای متقابل..... ۳۸۲
- شکل ۵-۳: بازدارندگی یکجانبه منطقه‌ای..... ۳۸۶
- شکل ۵-۴: تعامل استراتژیک در بازدارندگی گسترده و فوری..... ۳۸۷
- شکل ۵-۵: بازدارندگی غیر مستقیم..... ۳۸۹
- شکل ۵-۶: مدل کلی بازدارندگی مستقیم و دو جانبه..... ۳۹۰
- شکل ۵-۷: متغیرهای تأثیرگذار بر معادله دفاع-تهاجم..... ۳۹۸
- شکل ۵-۸: شکل‌گیری محیط استراتژیک..... ۴۰۰
- شکل ۵-۹: ساخت ژئوپلیتیکی سیستم نوین..... ۴۰۷
- شکل ۵-۱۰: مرحله نخست چرخه استراتژیک ایالات متحده آمریکا..... ۴۱۰
- شکل ۵-۱۱: سیستم کنترل استراتژیک مختص به مناطق امن..... ۴۱۷
- شکل ۵-۱۲: سیستم کنترل استراتژیک مختص به مناطق آشوب..... ۴۱۷
- شکل ۵-۱۳: مدل بازدارندگی یکجانبه آمریکا..... ۴۲۴
- شکل ۵-۱۴: سیستم بازدارندگی یکجانبه آمریکا در برابر ایران..... ۴۲۵
- شکل ۵-۱۵: ایران و شبکه خلیج فارس..... ۴۳۳
- شکل ۵-۱۶: شبکه ژئوپلیتیکی موجود در حوزه شمالی ایران..... ۴۳۹
- شکل ۵-۱۷: شبکه استراتژیک ایران..... ۴۵۱

- شکل ۵-۱۸: نحوه پراکندگی جمعیتی در گستره جغرافیایی ایران..... ۴۵۹
- شکل ۵-۱۹: نحوه پراکندگی خطوط لوله نفت و گاز در ایران..... ۴۵۹
- شکل ۵-۲۰: نحوه پراکندگی معادن فلزی در ایران..... ۴۶۰
- شکل ۵-۲۱: نحوه پراکندگی معادن در ایران..... ۴۶۰
- شکل ۶-۱: والتز و نظریه موازنه قوا..... ۴۸۱
- شکل ۶-۲: استراتژی قدرت‌های طرفدار وضع موجود و اصلاح طلب..... ۴۸۶
- شکل ۶-۳: راه کارهای توازن و کنترل قدرت در سیستم هم‌مونیک..... ۴۹۰
- شکل ۶-۴: مدل کلی موازنه قوا..... ۴۹۱

پیشگفتار

سیستم بین‌الملل به عنوان چارچوب مطالعاتی روابط بین‌الملل و نظم به عنوان موضوع آن، از بعد حوزه‌های فیزیکی، مکانی و فضایی، به بخش‌ها و گستره‌های متمایزی تقسیم بندی می‌شود و هر گستره از آن دارای ویژگی‌ها و وجوه ممیزه‌ای است که متفاوت از دیگری خواهد بود. علاوه بر آن هر کدام دارای مسائل و مشکلاتی می‌باشند که راه حل‌های متفاوتی را طلب خواهند کرد. در همین راستا روابط بین‌الملل همزمان با پیدایش خود ملزم به تحلیل موضوعات مرتبط با گستره‌های متمایز مذکور بوده است که تلاش برای حل آنها منجر به پیدایش حوزه مطالعات منطقه‌ای شد. لذا از همان ابتدا این پرسش ذهن نظریه پردازان روابط بین‌الملل را به خود مشغول کرده بود که آیا سیستم بین‌الملل به عنوان چارچوب مطالعاتی، واحدی نامنجم محسوب می‌گردد؟ آیا مرز بندی‌های درونی آن تأثیری بر مطالعه نظم بین‌الملل به عنوان موضوع علم روابط بین‌الملل خواهد داشت؟ آیا می‌توان سطح منطقه‌ای را به عنوان یکی از سطوح عینی در نظر گرفت؟ پاسخ به چنین پرسش‌های آری بود. به همین جهت مرز بندی‌هایی درونی سیستم از جمله مرز بندی منطقه‌ای به عنوان یکی از دل مشغولی‌های نظریه پردازان ظاهر شد و در همین راستا بخشی از نظریه پردازی در روابط بین‌الملل نیز بر چنین مرز بندی‌هایی یعنی منطقه و تحلیل آن متمرکز گردید.

در این مسیر دوره‌های متعددی در مطالعات منطقه‌ای شکل گرفت، از جمله مطالعه منطقه در قالب ژئوپلیتیک، سیستم‌های تابعه، مجموعه امنیتی، بیرون‌گرایی دفاعی منطقه‌ای، منطقه‌گرایی دفاعی، شناختی، هویتی و غیره از آن جمله می‌باشند. به هر حال نظریه پردازی در مورد مطالعات منطقه‌ای به عنوان یکی از ضروریات اساسی حوزه روابط بین‌الملل محسوب گردید. از سوی دیگر مطالعات منطقه‌ای به عنوان یکی از گرایش‌های حاکم بر دپارتمانهای روابط بین‌الملل مطرح شد و در حوزه علمی نیز در سیاست خارجی کشورها، سیاست خارجی منطقه‌ای و مباحث استراتژیک منطقه‌ای به عنوان ضرورتی اساسی متجلی گردید و به این جهت از جمله حوزه‌های سیاست‌گذاری دستگاه‌های سیاست خارجی به شمار آمد. این در حالی است که مطالعات منطقه‌ای از بعد نظریه پردازی دچار خلاء نظری بوده و احساس نیاز در این حوزه بسیار زیاد می‌باشد.

بدین لحاظ کتاب حاضر سعی در کالبدشکافی نظری مطالعات منطقه‌ای داشته و هدف آن نشان دادن کاربست نظریه‌های روابط بین‌الملل در حوزه علمی مطالعات منطقه‌ای است، ضمن اینکه از مطالعات موردی نیز در غنی‌سازی مباحث نظری استفاده شده است. در این راستا ابتدا و در قالب فصل اول نظریه‌های روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرند. در اینجا هدف طرح نظریه‌های روابط بین‌الملل و کاربست آنها در خصوص موضوعات مطالعات منطقه‌ای از جمله شکل‌گیری مناطق، چارچوب سیستمی و اجزاء آن، ساخت شناسی سیستم منطقه‌ای و شکل‌گیری الگوهای رفتاری و ساماندهی آنهاست. همچنین تبیین این موضوع که معماهای امنیتی منطقه‌ای چگونه تحلیل خواهند شد نیز در دستور کار این فصل قرار می‌گیرد.

در فصل دوم فرض نویسنده بر آن است که روابط بین‌الملل وارد مرحله پیچیدگی فزاینده شده است و بنابراین ضمن اینکه می‌توان مناطق را در قالب سیستم تابعه مطالعه کرد اما تجزیه و تحلیل مسائل آن نیاز به چارچوب نظری جدیدی دارد که می‌توان نظریه شبکه را در مطالعات نوین منطقه‌ای ارائه کرد. شبکه‌ها را بایستی به عنوان موج نوین و آینده نظریه سیستم‌ها مطرح ساخت. در همین راستا در این بخش سعی در ارائه دیدگاه نوین شبکه‌ای در مطالعات منطقه‌ای است.

در فصل سوم به یکی از مهمترین موضوعات مطالعات منطقه‌ای یعنی مدل ژئوپلیتیک و امنیت منطقه‌ای پرداخته خواهد شد. در اینجا نظریه ژئوپلیتیک و امنیت منطقه تحلیل خواهد شد و در فصل چهارم نیز نظریه جهانی شدن و ارتباط جهانی شدن با منطقه‌گرایی و امنیت منطقه‌ای تجزیه و تحلیل می‌گردد. در فصل پنجم یکی از مهمترین موضوعات استراتژیک منطقه‌ای یعنی بازدارندگی منطقه‌ای مطرح و در قالب نظریه بازدارندگی به بررسی آن اقدام خواهد شد، ضمن اینکه سعی بر آن می‌باشد که از مطالعات موردی در قالب بازدارندگی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و بازدارندگی منطقه‌ای آمریکا به عنوان دو نمونه برجسته دوره بعد از جنگ سرد نیز بهره گرفته شود. در فصل ششم به موضوع نظریه موازنه قوا و کاربست آن در امور منطقه‌ای پرداخته می‌شود. اصولاً سیستم موازنه قوا از دیر باز به عنوان مهمترین سیستم کنترل نظم و مدیریت سیستم بین‌الملل در سطح جهانی و منطقه‌ای در نظر گرفته شده است و نظریه

موازنه به عنوان بنیان نظری آن از سابقه دیرینه برخوردار می‌باشد. به همین سبب با تحول و تغییر سیستم بین‌الملل، برخی از فرضیات آن نیز مورد جدال نظریه پردازان روابط بین‌الملل قرار گرفته است. در این میان برخی، اصل موازنه بخشی موجود در این نظریه را مورد نقد قرار داده و بر این باورند که اصل همراهی و هم‌نوازی در روابط بین‌الملل کشورها حاکم می‌باشد. به هر حال برای روشن سازی و تبیین ابعاد مختلف مرتبط با موضوع موازنه قوا در امور منطقه‌ای به تجزیه و تحلیل آن پرداخته می‌شود.

در نهایت نویسنده امیدوار است کتاب مزبور که حاصل چندین سال تدریس و پژوهش موضوعات منطقه‌ای و نظریه‌های روابط بین‌الملل می‌باشد، بتواند افق نوینی در این حوزه نمایان ساخته و مورد استفاده دانشجویان مقاطع مختلف روابط بین‌الملل در درس مطالعات منطقه‌ای قرار گیرد.

دکتر فرهاد قاسمی
دانشگاه شیراز

www.ketabonline.ir